

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXII

Yayın Komisyonu:

Prof. Dr. Necati ÖNER (*Dekan*)
Prof. Dr. Hüseyin YURDAYDIN
Prof. Dr. İbrahim A. ÇUBUKÇU
Prof. Dr. Talat KOÇYİĞİT
Doç. Dr. Gültekin ORANSAY
Doç. Dr. Esat COŞAN

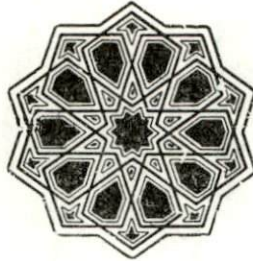
Makalelerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXII

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ

DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
YARATIMDA YILDA BİR ÇIKARILIR

ÇİFT / XVII

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ-ANKARA.1978

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Prof. Dr. Şakir BERKİ, <i>İslâm Hukuku Miras Sistemi ile Medeni Kanunun Miras Sistemi Arasındaki Farklar</i>	1
Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>Tefsir'de Atâ b. Ebî Rabâh ve İbn Abbâs'dan rivayet ettiği Garibü'l-Kur'anı</i>	17
Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY, <i>Eski Çağlardan bu yana zaman ölçümü ve takvim</i>	105
Prof. Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU, <i>Zamanımızda Ege Alevileri</i>	139
Prof. Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU, <i>İslâm'da Terbiyenin Önemi</i> . . .	151
Prof. Dr. Cavit SUNAR, <i>Beynimizin Ruhsal Mu'cizeleri</i>	157
J. Heywood THOMAS, <i>Paul Tillich, Çeviren : Doç. Dr. Mehmet DAĞ</i>	201
Doç. Dr. Ethem Ruhi FIĞLALI, <i>Hariciliğin Doğuşu ve Fırkalara Ayrılışı</i>	245
Doç. Dr. Gültekin ORANSAY, <i>Türkiye'de Defter ve Dergi Biçiminde Fasl Yayınları</i>	277
Edward D. VOGT, <i>Din Sosyolojisi Araştırmalarında Objektiflik, Çeviren: Dr. M. Rami AYAS</i>	297
Dr. Mehmet AYDIN, <i>Gazâlî'nin "Kubb" Nazariyesinde "Allahın Sıfatlarının" Anlam ve Önemi</i>	307
Antoine VERGOTE, <i>Çocukta Din, Çeviren : Erdoğan FIRAT</i> .	315
Dr. Abdülkadir ŞENER, <i>İslâm Hukukunda Hacr</i>	331
İhsan TURGUT, <i>Platon'da Bilgi Türleri</i>	349
Dr. Günay TÜMER, <i>Bîrânî'nin Türkoloji ile İlgili Olarak Verdiği Bilgiler</i>	361
Dr. Ahmet UĞUR, <i>Selim - Nâmeler</i>	367

KİTAP TANITMA VE TENKİTLER

Doç. Dr. Gültekin ORANSAY, <i>Mevlevî Ayinleri</i>	381
Dr. Mustafa FAYDA, <i>Kitabu'l - Marife ve 't-Tarih</i>	383
Dr. Mustafa FAYDA, <i>el-Ahbaru'l - Muvaffakiyyat</i>	385
Dr. Mustafa FAYDA, <i>Fıkhü'l - Mulûk ve Miftahu'r - Ritâc el - Mur - sad alâ - Hızaneti Kitâbi'l - Harac</i>	389
Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>Kur'anda Tababet</i>	393
Dr. Günay TÜMER, <i>Bir Türkçe Kasas-ı Enbiyâ</i>	397

ez-ZÜBEYR B. BEKKÂR, *el-Ahbaru'l-Muvaffakiyyât*, edition critique : Sâmi Mekki el'Âni, Bağdat 1972, s. 5-719.

Irak Cumhuriyeti Evkaf Divanı Başkanlığınca "İslâmî Mirası Diriltme" serisinden yedinci kitap olarak basılan ez-Zübeyr b. Bekkâr'ın *el-Ahbaru'l-Muvaffakiyyât*'ı, müellifinin şahsiyeti ve konusu bakımından çok önemli bir eserdir. Gerçekten ez-Zübeyr b. Bekâr, ailesi yönünden olduğu kadar, içinde yetiştiği kültür çevresi bakımından da dikkatleri çeken bir şahsiyettir. 172/788 yılında Medine'de doğan ez-Zübeyr b. Bekâr, Aşere-i mübaşşere'den ez-Zübeyr b. el-Avvâm'ın torunlarındanır. Hz. Peygamber ve onun dört halifesi zamanında kendisinin İslâm Tarihinde önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Oğlu Abdullah ise Emevilerin ikinci halifesi Yezid'in hilâfeti zamanında Mekke'de halifeliğini ilân etmiş ve Abdümelik zamanında hayatını kaybederek mücadelesi sona ermiştir. Onun kardeşlerinden bazıları tarafsız kalmış, bazıları Emevileri desteklemiş, Mus'ab b. ez-Zübeyr ise kardeşinin yanında yer almıştır. Emevî halifesi Abdümelik, Zübeyr ailesinin siyâsî faaliyetlerine son verdikten sonra, bu aile ile olan münasebetlerini düzeltmeye çalışmıştır. Zübeyr ailesi bundan sonra, İslâm Dünyasında ilim ve kültür hayatında büyük bir yer tutan Medene-i Münevvere'de yaşamış ve başta nesep olmak üzere Siyer, Tarih, Hadis ve Fıkıh gibi ilimlerde değerli alimler yetiştirmiştir.

Zübeyr ailesinin nesep ilmi bakımından en büyük temsilcisi kabul edilen ez-Zübeyr b. Bekkâr, tarihçiliği yanında şair ve fakih bir kimse idi. Abbâsî halifesi el-Mütevekkil'in, kendisinin değerini takdir etmiş olduğunu ve oğlu el-Muvaffak'ın yetiştirilmesini kendisinden rica etmiş olduğunu biliyoruz. ez-Zübeyr b. Bekkâr, sonuncusu 253/867 de olmak üzere, birkaç defa Bağdat'a gitmiştir. Mekke kadılığına tayin edilmiş ve bu vazifede bulunduğu sırada 256/870 yılında seksen dört yaşında iken orada vefat etmiştir.

ez-Zübeyr b. Bekâr'ın, Kureyş kabilesinin nesebini en iyi bilen ve sika bir kimse olduğunu, kendisinin hal tercümesini yazanların hepsi açık olarak belirtmişlerdir. İbnu'n-Nedim otuzdan fazla eserinin ismini

sıralamakta ve bunların büyük bir ekseriyeti de *Ahbâr* (Tarih) ve Edebiyatla ilgili bulunmaktadır. ez-Zübeyr b. Bekâr'ın *Cemheretu Nesebi Kureyş ve Ahbâruhâ* isimli eserinin birinci cildi Kahire'de Mahmud Muhammed Şakir tarafından 1381/1961 yılında yayımlanmıştır.

Ailesi ve içinde yetiştiği ilmî çevre bakımından özelliklerini kısaca belirtmeye çalıştığımız ez-Zübeyr b. Bekkâr'ın şahsiyeti yanında, Dr. Sâmî Mekkî el-'Ânî'nin yayıma hazırladığı *el-Ahbaru'l-Muvaffakiyyât*'ı da kendi nevinde orijinal bir eserdir. Abbâsî Halifesi el-Mütevekkil'in, ez-Zübeyr b. Bekkâr'ı oğlu el-Muvaffak'ın yetiştirilmesi için hoca olarak görevlendirdiğini yukarıda belirtmiştik. İşte bu görevlendirmenin sonucu ez-Zübeyr b. Bekkâr, *Ahbâr* isimli eserine *el-Muvaffakiyyât* sıfatını ekliyerek talebesinin ismini vermiştir.

El-Muvaffakiyyât, haberler, kıssalar ve tarih kitabı hüviyetindedir. Bu kaynaktaki rivayetler:

1- Diğer kaynaklarda bulamadığımız ve yalnızca burada nakledilenler;

2- İbn Kuteybe, el-Beyhakî ve et-Taberî gibi diğer kaynaklarda aynı şekilde bulunan rivayetler ve

3- Diğer kaynaklardan farklı, biraz kısa veya uzun rivayetler olmak üzere üç çeşittir.

el-Muvaffakiyyât'ın konularının bir kısmı şiiir ve şairler hakkında olup, rivayet edilen şiiirlerin pek çoğu şairlerin kendi divanlarında veya başka kaynaklarda yer almamaktadır. Tanıtmaya çalıştığımız bu eserin içinde yer alan haber ve rivayetler, belirli bir bölge veya şahsın veya kronolojik tarih yazıcılığı anlayışıyle kaleme alınmamıştır. Yazarın önem verdiği belirli olaylar ve bu olayların kahramanlarının karakter, davranış şekilleri ile dinî, fikrî ve siyasî düşüncelerinin ortaya çıkarılarak okuyanların ibret alması düşünülmüştür. Bunun için de haber ve rivayetlerin büyük bir bölümü, halifelerle saraydaki ileri gelen devlet adamları, vali, komutan, şair, edip ve alimlere aittir. Belirli bir tarihî sıra veya coğrafi bölge esas alınmamış, İslâm öncesi Arap tarihi, Hz. Peygamber, Râşid Halifelerle Emevî ve Abbâsî devirlerinden çeşitli örnek olaylara yer verilmiştir. Bundan dolayı da *Ahbâr*'da yer alan rivayetlerin bir kısmı çok kısa, bazıları da birkaç sayfa tutmaktadır. Hicaz, Cezire, Şam ve bilhassa Irak'a ait haberlere daha çok önem verilmiştir.

ez-Zübeyr b. Bekkâr, Zübeyr ailesinden olmasına ve Abbâsî halifesi el-Mütevekkil ve oğlu el-Muvaffak ile sıkı münasebette bulunmasına rağmen, açık bir şekilde Alevilere meylettiği görülmektedir. Eserde faydalanılan hiçbir kaynak eserin ismine rastlanılmamakta; ancak rivayetleri nakleden râvîlerin isimleri bulunmaktadır ki bunların sayısı altmışı geçmektedir.

Yukarıda belirttiğimiz özellikleri dolayısıyla *el-Ahbaru'l-Muvaffakıyyât*'ın bölümlerinin bulunmadığını ve dört yüz yirmi dokuz haberin bulunduğunu belirtmekle yetinip, kaynağı yayıma hazırlayan Dr. Sâmî Mekki el'Ânî'nin "Giriş"ine kısaca dokunmak istiyoruz.

el-Ahbaru'l-Muvaffakıyyât, Prof. Dr. Salih Ahmed el-Ali'nin yazdığı ve Ahbar, Kıssa ve Tarih konularıyla kaynağımız ve yazarının değerlendirilmesinin yapıldığı bir "Takriz" ile sunulmaktadır. "Giriş"te ise önce yazarın hayatı, eserleri, *el-Muvaffakıyyât*'ın değeri ve metodu, kaynakları ve metninin tevsiki yapılmaktadır. Daha sonra da kaynağın tam bir yazma nüshasının elimizde bulunmadığı belirtilerek, elde bulunan iki eksik yazmanın tavsifi yapılmakta ve eserin *edition critique*'i yapılırken takip edilen metodun belirtilmesiyle *Giriş* son bulmaktadır.

Faydalanılan kaynakların ve araştırmaların bibliyografik künyeleri, Özel İsimler İndeksi, yanlış-doğru cetveli ve metinde yer alan dört yüz yirmi dokuz haberin, konularına uygun birer "Başlık" bulunarak yapılmış olan "İçindekiler"i ile eser son bulmaktadır.

Kısaca belirtmeye çalıştığımız özellikleriyle *el-Ahbaru'l-Muvaffakıyyât*, üçüncü hicrî yüzyıl ortalarına kadar İslâm Tarihi ve Edebiyatı araştırmalarında bulunanların baş vuracakları önemli bir kaynak hüviyetindedir.

Mustafa FAYDA